

Bài 7

PHONG TRÀO CÔNG NHÂN QUỐC TẾ CUỐI THẾ KỈ XIX – ĐẦU THẾ KỈ XX (2 tiết)

I – MỤC TIÊU BÀI HỌC

1. Kiến thức

HS biết và hiểu :

- Trong thời kì chủ nghĩa tư bản chuyển sang giai đoạn đế quốc chủ nghĩa (cuối thế kỉ XIX – đầu thế kỉ XX), cuộc đấu tranh của giai cấp công nhân chống giai cấp tư sản càng trở nên gay gắt. Sự phát triển của phong trào công nhân đã dẫn tới sự thành lập tổ chức Quốc tế thứ hai.
- Công lao, vai trò to lớn của Ăng-ghen và Lê-nin đối với phong trào.
- Ý nghĩa và ảnh hưởng của Cách mạng Nga 1905 – 1907.

2. Tư tưởng

- Nhận thức đúng đắn về cuộc đấu tranh của giai cấp vô sản chống giai cấp tư sản vì quyền tự do, tiến bộ xã hội.
- Bồi dưỡng tinh thần cách mạng, tinh thần quốc tế vô sản, lòng biết ơn đối với các lãnh tụ cách mạng thế giới, niềm tin vào thắng lợi của cách mạng vô sản.

3. Kỹ năng

- Bước đầu hiểu được những nét cơ bản về các khái niệm : "Chủ nghĩa cơ hội", "Cách mạng dân chủ tư sản kiểu mới", "Đảng kiểu mới"...
- Có khả năng phân tích các sự kiện cơ bản của bài bằng phương pháp tư duy lịch sử đúng đắn.

II – NHỮNG ĐIỀU CẦN LUU Ý

- Sự phát triển mạnh mẽ của công nghiệp ở các nước tư bản sau năm 1870 làm cho giai cấp vô sản các nước tăng nhanh về số lượng và chất lượng.

Giai cấp công nhân ở Mĩ, Đức, Anh, Pháp, Nga phát triển nhanh chóng. Đội ngũ công nhân những nước này đã lên tới hàng triệu người.

– Sau Công xã Pa-ri 1871, Quốc tế thứ nhất giải tán, phong trào công nhân quốc tế bắt đầu thời kì mới tập hợp lực lượng. Sau khi Mác mất (14 – 3 – 1888), trách nhiệm lãnh đạo phong trào công nhân đặt lên vai Ăng-ghen.

– Do kết quả của việc truyền bá chủ nghĩa Mác, ở một số nước Âu – Mĩ đã thành lập các tổ chức của giai cấp vô sản : Đảng Xã hội dân chủ Đức (1869), Đảng Công nhân ra đời ở Hà Lan (1870), Đan Mạch (1871), Mĩ (1876), Pháp (1879), Tây Ban Nha (1879)... Sự ra đời của các chính đảng công nhân, dù còn nhiều mặt hạn chế, đã đánh dấu sự lớn mạnh của phong trào công nhân các nước.

– Phong trào công nhân quốc tế thời kì này đã phát triển rộng rãi hơn, hoạt động trong phạm vi lớn hơn ở nhiều nước.

– Quốc tế thứ hai được thành lập là biểu hiện của sự phát triển phong trào công nhân quốc tế. Nó đã có những đóng góp nhất định (đặc biệt thời kì đầu dưới sự lãnh đạo của Ăng-ghen) trong việc tập hợp, thống nhất phong trào đấu tranh của giai cấp công nhân các nước.

– Cách mạng Nga 1905 – 1907 là cuộc cách mạng dân chủ tư sản kiểu mới. Nó làm nhiệm vụ của một cuộc cách mạng tư sản, song do giai cấp vô sản lãnh đạo. Mặc dù thất bại, cuộc cách mạng này đã có ảnh hưởng to lớn đối với phong trào cách mạng thế giới nói chung và phong trào giải phóng dân tộc nói riêng.

III – THIẾT BỊ, TÀI LIỆU CẦN CHO BÀI GIẢNG

- Tiểu sử Lê-nin.
- Các tài liệu, tranh ảnh về ngày 1-5.

IV – GỢI Ý THỰC HIỆN BÀI GIẢNG

1. Giới thiệu bài mới

Đây là một trong những bài khó dạy vì nhiều sự kiện phức tạp lại khô khan, ít hấp dẫn HS. Vì vậy, GV không nên trình bày dàn trải tất cả các sự kiện trong

SGK mà cần chọn lọc những sự kiện tiêu biểu nhất của thời kì này. Trước khi vào bài mới, GV nêu câu hỏi, bài tập toàn bài : "Các em hãy theo dõi bài giảng và nêu rõ phong trào công nhân quốc tế cuối thế kỉ XIX – đầu thế kỉ XX diễn ra như thế nào ?", "Ý nghĩa lịch sử cũng như vai trò của Quốc tế thứ hai và Cách mạng Nga 1905 – 1907 ra sao ?".

2. Dạy và học bài mới

Tiết 1

Mục I – Phong trào công nhân quốc tế cuối thế kỉ XIX. Quốc tế thứ hai, có hai tiểu mục :

1. Phong trào công nhân quốc tế cuối thế kỉ XIX

– GV cho HS đọc phần chữ nhỏ trong SGK và hỏi : "Em có nhận xét gì về cuộc đấu tranh của giai cấp công nhân cuối thế kỉ XIX ?" (hướng dẫn HS nêu số lượng, quy mô, phạm vi, tính chất...).

GV kết luận : "Phong trào công nhân quốc tế cuối thế kỉ XIX so với thời kì trước Công xã Pa-ri 1871 đã phát triển rộng rãi hơn, hoạt động trên phạm vi lớn hơn ở nhiều nước. Biểu hiện như ở Anh, Pháp, đặc biệt ở Mĩ năm 1886 có phong trào của công nhân Si-ca-gô" (SGK).

– Đối với những lớp có điều kiện học tốt hoặc với những HS khá, giỏi, GV có thể nêu thêm câu hỏi : "Vì sao sau thất bại của Công xã Pa-ri 1871, phong trào công nhân vẫn tiếp tục phát triển ?". GV có thể gợi ý : vì số lượng và chất lượng công nhân tăng nhanh cùng với sự phát triển của công nghiệp tư bản chủ nghĩa ; Mác và Ăng-ghen với uy tín lớn lao vẫn tiếp tục lãnh đạo phong trào ; học thuyết Mác đã thâm nhập vào phong trào công nhân ; ý thức giác ngộ của công nhân lên cao...

2. Quốc tế thứ hai (1889 – 1914)

GV nêu câu hỏi : "Vì sao phải thành lập một tổ chức quốc tế mới ?", "Quốc tế thứ hai được thành lập như thế nào ? Vai trò, ý nghĩa của nó ?". Trả lời được những câu hỏi, HS sẽ nắm vững kiến thức cơ bản của mục này. GV gợi ý :

– Trong những năm 70 – 80 của thế kỉ XIX, nhiều tổ chức và chính đảng của giai cấp công nhân ra đời (SGK). Việc thống nhất lực lượng trong một

tổ chức quốc tế mới là cần thiết sau khi Quốc tế thứ nhất đã hoàn thành nhiệm vụ và giải tán. Khẩu hiệu chiến lược "Vô sản tất cả các nước đoàn kết lại !" của Mác và Ăng-ghen một lần nữa được khẳng định trong Quốc tế thứ hai.

– Quốc tế thứ hai được thành lập nhờ một phần đóng góp quan trọng của Ăng-ghen. Mặc dù tuổi đã gần 70, nhưng ông vẫn "hăng hái như một thanh niên" (Lê-nin), dốc sức vào việc chuẩn bị chu đáo cho Đại hội Pa-ri của những người xã hội chủ nghĩa năm 1889 và lãnh đạo Quốc tế thứ hai.

– Đại hội thành lập Quốc tế thứ hai gồm 395 đại biểu, đại diện cho hầu hết phong trào công nhân châu Âu, có cả đại biểu Mĩ, Ác-hen-ti-na tham dự, được tiến hành vào ngày 14 – 7 – 1889, kỉ niệm 100 năm ngày nhân dân Pháp phá ngục Ba-xti (1789 – 1889). Nghị quyết quan trọng nhất của Đại hội là lấy ngày 1 – 5 hàng năm làm ngày *Quốc tế lao động* để biểu dương lực lượng của giai cấp công nhân.

GV chốt lại : Đại hội Pa-ri 1889 có ý nghĩa lịch sử đặc biệt. Nó khôi phục tổ chức quốc tế của phong trào công nhân, tiếp tục sự nghiệp đấu tranh cho thắng lợi của chủ nghĩa Mác.

Sau Đại hội Pa-ri, phong trào công nhân châu Âu đạt được những thành tích đáng kể dưới ảnh hưởng của Quốc tế thứ hai. Năm 1890, chính quyền phản động Đức buộc phải xoá bỏ "Luật đặc biệt" đã được sử dụng để đàn áp công nhân đấu tranh, và trong cuộc tuyển cử, giai cấp công nhân Đức đã giành được thắng lợi lớn. Ngày 1 – 5 – 1890, lần đầu tiên ở nhiều thành phố châu Âu, công nhân biểu dương lực lượng, thu hút hàng chục vạn người tham gia.

– Cuối cùng, GV cần khẳng định rằng trong các đại hội đầu tiên (từ năm 1889 đến năm 1895) dưới sự lãnh đạo của Ăng-ghen, những người mácxit đã kiên quyết đấu tranh với các khuynh hướng cơ hội nên những nghị quyết của đại hội về cơ bản vẫn đúng đắn và Quốc tế thứ hai đã phát huy ảnh hưởng tích cực trong phong trào công nhân quốc tế như phát động quần chúng đấu tranh hợp pháp, đòi cải thiện đời sống công nhân, tăng lương và giảm giờ làm trong ngày lao động...

"Vì sao Quốc tế thứ hai tan rã?", GV hướng dẫn để HS thấy rằng : Năm 1895, Ăng-ghen mất. Đây là một tổn thất to lớn đối với phong trào công nhân. Bọn cơ hội, xét lại dần dần chiếm ưu thế trong Quốc tế thứ hai. Chủ nghĩa đế quốc đã tạo

những tiền đề xã hội cho chủ nghĩa cơ hội tồn tại, phát triển. Nhiều đảng xã hội dân chủ theo chủ nghĩa cơ hội đã bỏ phiếu tán thành ngân sách chiến tranh đế quốc, gây nên một thảm họa cho toàn thể nhân loại, trong đó giai cấp vô sản chịu nhiều đau khổ nhất.

Tiết 2

Mục II – Phong trào công nhân Nga và cuộc cách mạng 1905 – 1907, gồm hai tiểu mục :

1. Lê-nin và việc thành lập đảng vô sản kiểu mới ở Nga

– Trước khi giảng mục này, GV mời vài HS nói lên sự hiểu biết của mình về Lê-nin và công lao của Người đối với cách mạng Nga (các em đã đọc những mẫu chuyện về Lê-nin ; SGK cũng cung cấp một số thông tin chủ yếu). Trên cơ sở phát biểu ý kiến của HS, GV khẳng định những ý đúng của các em và bổ sung : "Lê-nin (1870 – 1924) tham gia tuyên truyền chủ nghĩa Mác từ đầu những năm 90 của thế kỉ XIX. Năm 1895, ông hợp nhất các tổ chức mácxít ở Pê-téc-bua thành *Hội Liên hiệp đấu tranh giải phóng công nhân – mầm mống đầu tiên của chính đảng vô sản*".

Mặc dù đã tiến hành Đại hội lần thứ nhất vào năm 1898, nhưng trên thực tế, Đại hội đại biểu lần thứ hai của Đảng Công nhân xã hội – dân chủ Nga (tháng 7 – 1903) ở Luân Đôn mới là Đại hội thành lập Đảng. Đại hội đã thông qua cương lĩnh và khẳng định nhiệm vụ chủ yếu của Đảng là làm cách mạng XHCN, đánh đổ chính quyền của giai cấp tư sản, thành lập chuyên chính vô sản. Đồng thời Đảng đã đề ra nhiệm vụ trước mắt là đánh đổ chế độ Nga hoàng. Chính trong Đại hội này, khi bầu cử các cơ quan trung ương đã hình thành hai phái : *phái đa số* theo Lê-nin (bônsêvích) và *phái thiểu số* cơ hội chủ nghĩa (mensêvich).

– Về đảng kiểu mới, do Lê-nin thành lập ở Nga, GV hướng dẫn cho HS nắm vững những đặc trưng chủ yếu sau :

Thứ nhất, khác với các đảng của Quốc tế thứ hai, Đảng của Lê-nin triệt để đấu tranh vì quyền lợi của giai cấp công nhân, mang tính giai cấp, tính chiến đấu triệt để.

Thứ hai, Đảng của Lê-nin chống chủ nghĩa cơ hội và tuân theo những nguyên lý cơ bản chủ nghĩa Mác (dánh đổ chủ nghĩa tư bản, thực hiện chuyên chính vô sản, xây dựng xã hội cộng sản).

Thứ ba, Đảng của Lê-nin dựa vào quần chúng nhân dân và lãnh đạo nhân dân đấu tranh cách mạng.

2. Cách mạng Nga 1905 – 1907

– Dùng bản đồ, GV giới thiệu một số nét về đế quốc Nga cuối thế kỉ XIX – đầu thế kỉ XX : Cuộc Cải cách nông nô năm 1861 có ý nghĩa quan trọng trong việc tạo điều kiện cho chủ nghĩa tư bản Nga phát triển, nhưng kết quả còn hạn chế vì nhiều tàn dư của chế độ nông nô lạc hậu. Đầu thế kỉ XX, nước Nga đã trở thành một đế quốc phong kiến quân phiệt. Mâu thuẫn giai cấp trong nước đặc biệt gay gắt và phức tạp. Ngoài mâu thuẫn giữa giai cấp tư sản với giai cấp vô sản, còn mâu thuẫn giữa địa chủ, quý tộc tư sản với nông dân, giữa đế quốc Nga với các dân tộc thuộc địa...

Sự thất bại của Nga trong cuộc chiến tranh Nga – Nhật làm cho nền kinh tế, chính trị, xã hội lâm vào tình trạng khủng hoảng trầm trọng. Từ tháng 11 – 1904, phong trào phản chiến đã nổ ra khắp nơi. Khắp nước Nga vang lên các khẩu hiệu : "Đánh đổ chế độ chuyên chế !", "Đả đảo chiến tranh !" v.v...

Đến đây, GV gọi một HS đọc diễn cảm đoạn chữ nhỏ trong SGK viết về "Ngày Chủ nhật đẫm máu". GV trình bày diễn biến tiếp theo của cuộc cách mạng (theo SGK).

– Tiếp đó, GV nhấn mạnh ý nghĩa của cuộc Cách mạng 1905 – 1907 :

Cuộc cách mạng đã bị thất bại. Những người công nhân khởi nghĩa thiếu kinh nghiệm đấu tranh vũ trang, thiếu vũ khí, thiếu sự phối hợp thống nhất toàn quốc, không chuẩn bị kỹ càng... nên Nga hoàng có đủ lực lượng quân sự để dìm cách mạng trong bể máu. Ngày 19 – 12 – 1907, Ban chấp hành Đảng bộ Mát-xcơ-va và Xô viết kêu gọi công nhân ngừng cuộc đấu tranh vũ trang để tránh tổn thất.

Đối với nước Nga, Cách mạng 1905 – 1907 đã giáng một đòn nặng nề vào nền thống trị của địa chủ và tư sản. Nó làm suy yếu chế độ Nga hoàng và báo trước cuộc cách mạng XHCN sẽ xảy ra. Nó là cuộc tổng diễn tập, tạo nên điểm xuất phát cho cách mạng năm 1917.

Nhờ ảnh hưởng của Cách mạng Nga 1905, các cuộc đấu tranh cách mạng ở các nước Tây Âu và châu Á đã phát triển mạnh hơn. Phong trào giải phóng dân tộc ở các nước thuộc địa và nửa thuộc địa bước vào một thời kì đấu tranh mới – thời kì "châu Á thức tỉnh". Cuối cùng là phân cung cổ, ra bài tập về nhà cho HS.

- Ngoài các câu hỏi trong SGK, GV có thể ra thêm một vài bài tập :
 - + "Hãy nêu các sự kiện tiêu biểu trong phong trào công nhân quốc tế từ sau Công xã Pa-ri 1871 đến những năm 1905 – 1907"...
 - + Hướng dẫn tìm đọc tiểu sử Lê-nin, lịch sử ngày Quốc tế lao động 1-5...

Sơ kết bài học

- Sau khi Công xã Pa-ri 1871 thất bại, phong trào công nhân thế giới tiếp tục phát triển. Trên cơ sở đó, Quốc tế thứ hai ra đời.
- Phong trào công nhân Nga dưới sự lãnh đạo của V.I. Lê-nin đã đạt tới đỉnh cao : Cách mạng 1905 – 1907.

Gợi ý trả lời các câu hỏi và bài tập

1. Chọn những sự kiện cơ bản (phần chữ nhỏ ở mục I trong SGK).
2. Phân tích diễn biến chính (nhấn mạnh cuộc khởi nghĩa vũ trang tháng 12-1905) và nêu ý nghĩa của Cách mạng Nga 1905 – 1907 đối với trong nước và thế giới.

V – TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Khi Lê-nin mới 17 tuổi, bị đi đày, tên cảnh sát áp giải hỏi : "Này anh chàng trẻ tuổi kia, các anh nổi loạn như thế phỏng có ích lợi gì không ? Các anh nên biết trước mặt các anh là một bức tường".

Lê-nin trả lời ngay : "Một bức tường ư ? Đúng, nhưng đấy là một bức tường đã mục nát. Đẩy một cái là đổ".

2. Sau khi Ăng-ghen mất (1895), phái cơ hội dần dần chiếm ưu thế trong Quốc tế thứ hai, Béc-xtai-nơ (1850 – 1932) trở thành người đứng đầu phái xét lại ở đó. Béc-xtai-nơ tuyên bố : Học thuyết Mác đã lỗi thời và chứng minh mâu thuẫn giữa tư sản với vô sản có chiều hướng hoà hoãn. Ông ta bênh vực chủ nghĩa

đế quốc. Đối với phong trào công nhân, ông chủ trương : "Phong trào là tất cả, còn mục đích cuối cùng là không đáng kể" và phủ nhận quan điểm giai cấp công nhân phải làm cách mạng, phủ nhận chuyên chính vô sản...

3. "Nếu giai cấp vô sản phương Tây coi Lê-nin là một thủ lĩnh, một lãnh tụ, một người thầy thì các dân tộc phương Đông lại coi Lê-nin là một người còn vĩ đại hơn nữa, cao quý hơn nữa..."

Không phải chỉ thiên tài của Người mà chính là tính coi khinh sự xa hoa, tinh thần yêu lao động, đời tư trong sáng, nếp sống giản dị, tóm lại là đạo đức vĩ đại và cao đẹp của Người đã ảnh hưởng lớn lao đến các dân tộc châu Á và đã khiến cho trái tim của họ hướng về Người không gì ngăn cản nổi."

(Theo : Hồ Chí Minh. *Toàn tập*, tập I, Sđd, tr. 295)